

Typo Zoo

Farkas Gergő Tamás

Magyar Képzőművészeti Egyetem Grafika tanszék,
Tervezőgrafika szakirány, 2. évfolyam

Lelkes László, egyetemi adjunktus

A pályamunkám témája Typo Zoo elnevezésű betű állat sorozatom két emblematis darabja: az Oroszlán és az Agár. A kísérleti tipográfiával régóta foglalkozom, ez a munka eddig három fejlődési szakaszra vagy „hullámra” különíthető el. Az első „hullámot” az 1. ábra szemlélteti. Az Oroszlán a második, az Agár a harmadik „hullámot” képviseli. Ezeket utóbb egy honlapon tettem közzé a <http://www.typozoo.com> címen ahol a sorozat többi darabja is látható.

A munkák története egészen 2008 tavaszára vezethető vissza. Ekkor még Szegeden a Tömörkény István Művészeti Szakközépiskolában tanultam, és egy iskolai feladatot (betűportré készítése) nem a kritériumoknak megfelelően oldottam meg. Amikor Kóthay Gábor, a grafika tanárom meglátta mire jutottam, bátorított, hogy folytassam. Majd az egyik óra alkalmával megmutatta a Bembo's Zoo¹ című betű animációt. Ez a Bembo font karakterkészletéből gyerekeknek összeállított állatokat bemutató betűanimáció indított el azon az úton, aminek egyik állomása a pályamunkám. A Bembo's Zoo megnézése után kezdett el érdekelni a tipográfia témakörén belül a különleges, szokatlan, a betűk nem rendeltetés szerinti használata, tehát az experimentális vagy kísérleti tipográfia. Kizárólag a betű alakja, kalligráfiája, és a körülötte lévő negatív tér hatásaira törekedtem.

1. ábra: az első „hullám” két lovas figurája

A betűállatok második „hullámán” (lásd Oroszlán) már érzékelhető a klaszikus értelemben vett rajztudás és anatómiai jártasság, valamint a Távol-keleti kalligráfiák és tusrajzok tanulsága. Később találtam rá egy iszlám szövegből kialakított, oroszlánt ábrázoló kalligráfiára (lásd 2. ábra). Mivel az iszlám világban tiltott volt az ábrázolás, a művész úgy legitimálta a természeti lény megjelenítését, hogy az Allah nevét tartalmazó szöveggép egy oroszlánt ábrázol, ezzel a lépéssel nem hagyott valósi szempontból támadási felületet az alkotó. Még jónéhány állatot sikerült találnom, melyek tanulságait levonva elkészítettem betűállataim harmadik „hullámát”.

Kutatásom során számos kortárs művész munkásságát tanulmányoztam. Egyikük Hassan Musa² szudáni származású képzőművész, aki az előzőekben említett Iszlám oroszlánhoz hasonló kalligráfiákat készít. Magyar vonatkozást tekintve Kassai Ferenc³ és Czákó Zsolt valamint Halasi Zoltán⁴ általam ismert munkáiban

1 Roberto de Vicq de Cumplich: Bembo's Zoo [online] [2012. 02. 28.] <<http://www.bemboszoo.com>>

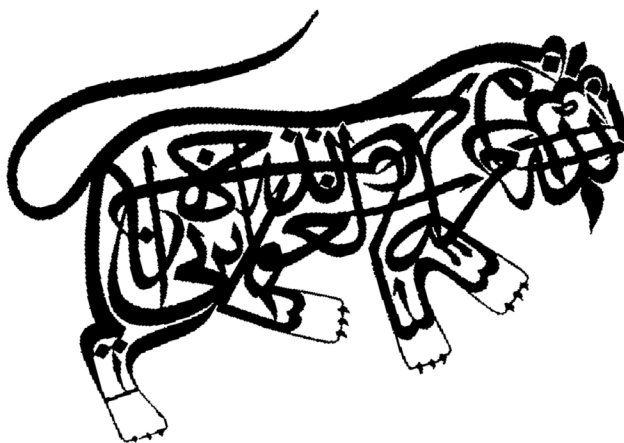
2 Hassan Musa: [online] [2012. 02. 28.] <<http://hassanmusa.com/calligraphy.html>>

3 Kassai Ferenc: [online] [2012. 02. 28.] <<http://www.plusminus.hu/gallery/displayimage.php?album=94&pos=1>>

4 Halasi Zoltán: [online] [2012. 02. 28.] <<http://www.matt.org.hu/members/halaskizo>>

egyre inkább eltolódik a hangsúly az alkalmazott művészeti irányból az autonóm felé. Roberto de Vicq de Cumplich: Bembo's Zoo-jában az alkotási folyamatot meghatározta az oktató jelleg (egy adott állatot kizárólag nevének betűiből hozott létre). Az én esetemben azonban már csak az anatómiai megfelelés az elsődleges.

A pályaművek egy nagyobb sorozat általam legszimpatikusabbnak vélt két kiragadott darabja, így egy kisebb, tömörebb párost alkotva, melyek együtt, és külön-külön is önálló alkotásként foghatóak fel.

2. ábra: középkori Iszlám kalligráfia, jelentése: Ali a fény gyermeke

Koncepcióm, hogy gyors, a látványt összegző, sommás értelmező rajzból kiindulva létrehozzak egy absztrakt jelekből, betűkből összeálló művet, így kiemelve, felerősítve a rajzban megfogalmazott számomra fontos gesztusokat, tömegeket, főbb erővonalakat, karaktereket. Először is keresnem kellett egy betűt ami kellőképp „rajzol”, mindezt meg is találtam a Hermann Zapf által tervezett Zapfino-ban. A betű kalligráfiája magán hordozza a kézzel írottág minden pozitív tulajdonságát, és ez amittől a nézőben első látásra nem az fogalmazódik meg, hogy betűkből összeállított képet lát, hanem egy dinamikus ecsetrajzot, majd csak a néző és a mű közti távolság csökkenésével derül ki, hogy amit látunk, azt valójában betűk alkotják.

Az elkészítés során a legfőbb szempont, hogy találjak egy kifejező, az állatra jellemző, meggyőző mozdulatot, és ebből kiegyensúlyozott kompozíciót készítek. Ahhoz, hogy ez sikerüljön, a munkafolyamat első lépéseként anyagot gyűjtök. Állatkertben, természetfilmek nézése közben skicceket készítek, és az állat csontrendszerét, illetve izomrendszerét tanulmányozom, amíg meg nem értem az adott mozdulatot.

Fontos szellemi alapot jelent Hamvas Béla: A kínai tusrajz című írása, melyben az európai és a távol-keleti művészet közötti felfogásbeli különbséget taglalja. A lényeg, hogy mi európaiak a valamiből próbálunk meg eljutni a semmibe, vagyis a mi esetünkben a feketéből a fehérbe. A kínaiak a semmiből, ami a fehér, a dolgokat körülölelő űr, a közeg, vagy a betűk közti negatív térből indulnak el a valami, a fekete, esetünkben a betű felé. Ez a gondolat egyik meghatározó része a mai napig az alkotói gondolkodásomnak. Többek közt ez is nagyban hozzájárult a Typo Zoo megszületéséhez.

„Amíg a képen csak a vonalakat és a formákat fogjuk látni, csak a kép felét látjuk. Mint ahogy az európai kép a valódinak csak külső fele. Amíg nem fogjuk megérteni, hogy a kívülről befelé ható fehér üresség nem egyéb, mint a belülről kifelé ható formáló erő, addig a festői valóságról sejtelmünk sem lehet.”⁵

Mind a két alkotás bal alsó sarkában szerepel egy-egy a Zapfino karaktereket tartalmazó kiegészítő rész, mely az állatok tipográfiai anatómiáját szemléltetik, ahol a feketével nyomott karakterek alkotják az állatot. E mellett láthatóak a tényleges csonttani, és izomtani tanulmányok, valamint a mozdulat egy más nézetből ábrázolva. Mindezek csak kiegészítőiként szolgálnak az ezek felett látható Oroszlánnak, és Agárnak.

A fő motívum stencilezéssel, a Zapfino karakteres blokk szitanyomással, a rajzok pedig ceruzával készültek.

Ha jól belegondolunk, a betűk egyszerű képi jelekből alakultak ki, s az idők során egyszerűsödtek, egyre absztraktabb változataivá lettek kezdeti önmaguknak. Majd az ember rendszerezte, egymáshoz igazította őket. Mindaz amit csinálok nem más, mint a betűket jelentésüktől elszakítva, absztrakt képi elemként újra, új jelentéssel használok fel.